

He Pukapuka Na Te Runanga. Poneke. Huihuinga VI. *Ko nga reta whakariterite korero mo te whakauru i nga tangata Maori ki te Pukapuka-rarangi-ingoa.*

Whare o Te Hupariteneti, Poneke, 24 o Noema, 1856.

E HOA,

He korero taku ki a koe mo totahi mea kia meatia e te Kawanatanga. Koia tenei, ko te tuhituhinga i nga ingoa o nga tangata maori ki roto o te Pukapuka-rarangi-ingoa o tenei wahi.

No roto i nga tau 1854-55 i whakaurungia etahi, otira, kahore i whakaarohia, no te mea i torutoru rawa ratou. Heoi, no tenei tau ka apitia etahi atu: inaianei kua toru te kau ma rima o nga ingoa tangata maori kua uru ki roto o taua Pukapuka-raranga-ingoa.

No te marama o Aperira kua pahure atu ka puta mai nga ingoa o nga tangata i Otaki e wha te kau ma iwa (kei roto ano i tenei te pukapuka nga ingoa): mei kua te mahi a Ika kua whakaurungia aua ingoa. Na Te Hira Ahitana taua pukapuka i homai ki a Ika—e korerotia ana hoki nana taua pukapuka ingoa i tuhituhi. Kua oti Te Hira Ahitana te whakarite hei kai tuhituhi mo nga ingoa o nga kai karanga mo tera wahi mo Otaki. Nana i mea ki a Ika he rau noa iho nga tangata maori e tuhituhia e ia i roto i te tau e haere ake. Nonaianei hoki ka mea a te Harawira, Ahitikona, he tokomaha nga tangata maori o Otaki, me nga wahi tutata o reira, e tuhituhia. E korerotia ana hoki, e pera ana te whakaaro mo etahi atu wahi o tenei pito o te motu nei.

Na, ki toku whakaaro, he tikanga tenei no etahi kia whakaititia a te Pakeha wahi i roto i te whiriwhiringa e takoto ake nei, kia waiho te nuinga i roto i te ringaringa o te maori, otira, o etahi o nga Mihanere. Kua tupu ke kikonei he ngakau whakaoho ki runga o tenei tikanga, a e nui haere hoki ia ki te kahore e riria e te Kawanatanga. Ka taea ra tenei tikanga e nga taha erua. Ki te pai nga pakeha noho kia mahi pera, ka tuhituhia hoki e ratou nga tangata maori me ta nga Mihanere, ka arahina mai ai ki te whiriwhiringa pera me te kahui hipi. Na ka tupu he totohe, kei nga pakeha noho te raneatanga o te moni, ka riro i a ratou te nuinga, otira, e rite tonu te kino o nga hua.

Na, kia kua ai nga Pakeha e tango atu i tenei patu he e homai ana ki a ratou, ka tuhituhi atu ai ahau ki a koe, kia wawe ai e te Kawanatanga te whakarite i tetahi ture e kore ai tenei mea.

Ka whakaaro nei ahau ko te mana kua tukua ki a te Kawana mo te whakaritenga i nga Ture o te whiriwhiringa ka whai tikanga ia hei whakakahore i tenei mea whakatupu raruraru i waenganui o te Pakeha, o te Maori.

Naku, &c.,

(Tuhia)

I. E. FEATHERSTON,
Hupariteneti.

(Tenei te pukapuka no roto.)

Ko nga tangata o Otaki.

Aperira 21, 1856.

Ko Mohi, Te Wharewhiti.

Ko Aperahama, Te Ruru.

Ko Hanita, Te Wharewakatea.

Ko te Kingi, Te Ahoaho

Ko Parakaia, Te Pouepa

Ko Pita, Te Pukeroa

Ko Hori Kihiringi, Nga Whare

Ko te Wari, Takere

Ko Heta, Kianga

Ko Kopa, Tahaia

Ko Piriku, Ngahuka

Ko te Kepa, Kirikiri

Ko te Hira, Katihiku

Ko Paraone, Toanguia

Ko Akatihe, Tipao

Ko Tepeuaha, Punia

Ko Tamati, Puhiwaero

Ko Hura, Tehiraho

Ko Taituha, Tamipehi
Ko Ihaka, Ngamura
Ko Wiremu Tamihana, Temanewha
Ko Kaio, Tepehimu
Ko Amarama, Tetokomako
Ko te Manihera, Tepaewaka
Ko Maika, Takakore
Ko Petuha, Ngaki
Ko Tereturu, Kahoe
Ko Anaru, Heretaunga
Ko Kiriona, Te Rangikatutua
Ko Wereta, Rarua
Ko Tiopira, Tearu.
Ko Kotua
Ko Tumumahue
Ko Paraone, te Manuka
Ko Pita, Te Rakumia
Ko Puhikaru
Ko Peniamine, Teanui
Ko te Hemara, Tetewe
Ko Mukakai
Ko Pirimana, Te Pahu
Ko Enoka, Te Puehu
Ko te Kiro, Rangaika
Ko Hemi, Hare
Ko Natanahira, Te Pahake
Ko Takuwaha, Te Kapahuka
Ko Henare, Rangitukia
Ko Noa, Te Maruao
Ko Porokoru, Kapeto
Ko Takioinoa

Te Whare o te Kai-Tuhituhi o te Koroni, 56] Akarana, 30 o Tihema, 1856.

E HOA,

Ko tau pukapuka o te 24 o nga ra o Noema, e korero ana i te tikanga tuhituhi ingoa o te tangata maori mo te Whiriwhiringa, kua korerotia, kua atawhakaarohia. Maku e tuhituhi atu ki a koe te whakaaro o te Kawanatanga o Niu Tireni.

E kore e kitea i roto i tau pukapuka, he tangata whai ritenga ranei aua maori o Otaki i tuhituhia na i te marama o Aperira kua pahure atu nei. He ritenga ranei o ratou pera me ta te Ture Ka whakarite, kahore ranei o ratou ritenga pera. E watea ana enei tikanga tetahi i tetahi.

Na, ahakoa whai ritenga etahi maori e tika ai te tuhituhinga i o ratou ingoa, he rahi, te kino o te Kawanatanga me ka tinihangatia ratou e tetahi taha o te pakeha. Otira, e kore e taea e te Kawanatanga te whakakahore i te whakamaramatanga i a ratou e tika ai te whakarite i o ratou mea.

Kei ta te Pukapuka o nga Ture kahore he putanga ketanga o te pakeha, o te maori. Rite katoa ratou e whai ritenga ana pera me ta te Upoko 7 o aua. Ture, mehemea ia e kore e ngaro i ta tera i raro tonu iho. Kahore hoki a te Kawanatanga mana, ahakoa hiahia, ki te tango noa i a wai ranei tona ritenga e haere ana ki runga i te Ture. E kore hoki ia e mea, e tika ana mana e whakataimaha i a ratou, pakeha, maori ranei, e mea ana ki te whakarite tika i o ratou tikanga o te Ture. Ko tenei hoki: ahakoa tuhituhia katoatia aua tangata maori, e kore pea e "whakaititia a te Pakeha wahi i roto i te whiriwhiringa e takoto ake nei, kia waiho te nuinga i roto i, te ringaringa o te maori" i roto ranei i "etahi o nga Mihanere."

Heoi, e kore e iti te riri o te Kawanatanga me ka tuhituhia noatia te ingoa o te maori, e hara ia mo te whakarite tika, otira "kia arahina atu ki te whiriwhiringa me te kahui hipi." Ka rite tonu te whakaaro o te Kawanatanga ki tau, me ka penei ka, kawea ki runga o te tikanga ngangare, ka tupu pea te raruraru i roto i te pakeha me te maori. E kore te Kawanatanga e mea ka pera te kino o etahi mo te aha ranei; otia, ka whakaaro ia e whakahaerea te whakaaro o te katoa ki runga o te ara tika i riro mai ai nga tikanga pai o te Ture e mau nei, a ka, whakarihariha i taua mahi he.

Ko te korero e mea ana kei a te Kawana te mana e whakakahoretia ai nga mea pera ka haere ki runga o te pohehetanga. Heoi ano te mana o te Kawana, kia whakaritea nga kaha o nga wahi whiriwhiri; kia karanga te tokomahatanga o nga kai whiriwhiri, me era atu mea. Otia kahore ona mana e kahore ai nga tikanga kua oti te whakarite. Na ko te Ture o te 5 o nga ra o Maehe, 1853, te whakaotinga i te mana o te Kawana i runga o tenei mea me ta te Pukapuka-Ture.

Na kei ta taua pukapuka e kore e tika ma te Kawana e whakarite i nga mea kua tukua atu ma te Ruuanga e mea, e kore ano hoki te Komiti Rangatira o Ingarani e tuku ki a te Kawana tetahi tikanga, ki te Runanga hoki tetahi tikanga ke, mo te whakahaere i tenei e rite ai nga Ture katoa o taua Pukapuka. Ma konei e kore ai nga hoa o te Kawana e mea atu ki a ia kia whakaaetia e ia he tikanga e poka ke ana i ta te Ture.

Heoi ra, maku e tohutohu atu ki a koe ko te 30, me era upoko erua o raro iho, o te Panuitanga o te 5 o nga ra o Maehe, 1853, e tuku atu ana ki ia kai whiriwhiri tetahi mana e tirohia ai te pukapuka e takoto nei tona ingoa. Ma tenei mana hoki ka araia ai nga tinihanga. Otia e kore e tika mana e aru i te he o tera. Engari ma nga tangata katoa o te wahi o Poneke e whakaaro tika, kia kaua ai e arahina hetia e te riri kino o te ngakau tetahi ki tetahi—penei, ka kino haere nga tikanga o te Ture ki reira.

Ka whakawhetai atu ahau ki a koe mo tau homaitanga i tenei mea ki te aroaro o te Kawanatanga.

Naku, &c.,
(Tuhia)
E. W. Stafford.